

המצוה		מקור בתנ"ך			בה"ג	רס"ג	ר' אליהו הזקן	ר' יצחק ברגלוני	ר' שלמה גבירול	יראים	רמב"ם		סמ"ג	רא"ם	רמב"ן	מאמר השכל	החינוך	סמ"ק	זוהר הרקיע	חפץ חיים	רבנן	נוהג	זכר	נקבה		
											פרשה	פרק													פסוק	
				אמור	כ"ג	כ"ד	צב	מא	קסג	קלו	צט	תיח	קסג	שביתת יום טוב	לו	רלו	קנו	רלו	שי	צב	כט			כל העולם	☒	☒
לשבות בראש השנה		אמור	כ"ג	כ"ה	יט	קס	יב	יט	קמב	שו	שכו	שביתת יום טוב	עג	תקע	שכד	רלז	שיא	קצט	קנט	קנ			כל העולם	☒	☒	
שלא לעשות מלאכה בראש השנה																										
מצות קרבן מוסף ביום ראש השנה		אמור	כ"ג	כ"ה							מז	תמידין ומוספין	רג	קה	נ	רלח	שיב		קפה			בית המקדש	☐	☒		
להוסיף מחול על הקודש בשבתו ויו"ט		אמור	כ"ג	ל"ב									קע	שופר וסוכה ולולב	מב	רנב	קסד	רלט	תה	צג	צד	ל		כל העולם	☒	☒
מצות שופר בראש השנה		פנחס	כ"ט	א'	צו	נד	לה	קמ	ק	תיט	קע	שופר וסוכה ולולב	מב	רנב	קסד	רלט	תה	צג	צד	ל			כל העולם	☐	☒	
לקדש ר"ה במאכל ובמשקה ובכסות		פנחס	כ"ט	א'	פד		קעה			תיז													כל העולם	☒	☒	
עירובי חצירות-תחומין-תבשילין		דרבנן																			ז		כל העולם	☒	☒	

נקבה	זכר
3	4
2	3
3	4
2	3
2	3
3	4
2	4
2	4
2	4
2	4
1	2
2	4
2	4
2	4
3	5
2	3
1	1
5	6

כל העולם	ארץ ישראל	בית המקדש
4	0	0
3	0	0
4	0	0
3	0	0
3	0	0
4	0	0
3	0	1
3	0	1
3	0	1
2	0	0
3	0	1
3	0	1
4	0	1
3	0	1
3	0	0
1	0	0
6	0	0

שיטות	פרשה	עונש	עשה	לא תעשה	סך הכל
(757-) 4517-	בה"ג	0	3	1	4
(882- 942) 4642-4702	רס"ג	0	2	1	3
(939-) 4699-	ר' אליהו הזקן	0	3	1	4
(1013-) 4773-	ר' יצחק ברגלוני	0	2	1	3
(1040-) 4800-	ר' שלמה גבירול	0	2	1	3
4875-4958 (1115-1198)	יראים	0	3	1	4
4894-4964 (1134-1204)	רמב"ם		3	1	4
4960-5020 (1200-1260)	סמ"ג		3	1	4
4954-5030 (1194-1270)	רמב"ן		3	1	4
4954-5030 (1194-1270)	סמ"ק		1	1	2
4975-5053 (1215-1293)	חינוך		3	1	4
(1240-) 5000-	רב' עזרא מגרוניא		3	1	4
(1240-) 5000-	מאמר השכל		3	1	4
5121-5204 (1361-1444)	זוהר הרקיע		4	1	5
5598-5694 (1838-1933)	חפץ חיים		2	1	3
	רבנן		1	0	1
מצות בזמן הזה לפי כל השיטות	מכון והערב נא	0	5	1	6

לשבות בראש השנה

ספר החינוך מצוה שי מצות שביתה ביום ראש השנה

לשבות מכל מלאכה, חוץ ממה שמיוחד לצורך אוכל נפש, ביום ראשון של חודש תשרי, שנאמר [ויקרא כ"ג, כ"ד] בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון. וחודש השביעי הוא חודש תשרי, לפי שניסן ראש השנה לחדשים וראשון יקרא בכתוב. וכתבתי במצות שביתה יום ראשון של פסח, עשה שביעי מה שאמרו זכרונם לברכה, האי שבתון עשה הוא. וכל שאר ענין המצוה, כמו שכתוב שם.

שלא לעשות מלאכה בראש השנה

ספר החינוך מצוה שיא שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של תשרי

שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של חודש תשרי, שנאמר [ויקרא כ"ג, כ"ד - כ"ה] בחדש השביעי באחד לחדש וגו' כל מלאכת עבודה לא תעשו, וחודש השביעי יקרא תשרי, כי הוא שביעי לניסן שהוא ראש השנה לחדשים. וזה היום של אחד בתשרי, אמרו זכרונם לברכה [ראש השנה ב' ע"א] שנקרא ראש השנה למנות ממנו שנים ושמיטין ויובלות, וכן מונין ממנו לנטיעה ולירקות. ובגמרא דמסכת ראש השנה ביארו זכרונם לברכה אמרם שהוא ראש השנה לענינים אלה, למאי הילכתא.

ועוד אמרו שם [ט"ז ע"א] שביום זה נידונין כל בני העולם על מעשיהם, ואמרו על דרך המליצה לבאר שהשגחתו ברוך הוא על מעשה כל אחד ואחד ולא על כל המין דרך כלל, שעוברין כל בני אדם לפניו כבני מרון, כלומר אחד אחד ולא בערבוב.

ומשרשי מצות המועד הזה, שהיה מחסדי האל על בראיו לפקוד אותם ולראות מעשיהם יום אחד בכל שנה ושנה, כדי שלא יתרבו העוונות ויהיה מקום לכפרה, והוא רב חסד מטה כלפי חסד, וכיון שהם מועטים מעביר עליהן. ואם אולי יש בהם עוונות שצריכין מירוק, נפרע מהם מעט מעט, וכעין מה שאמרו זכרונם לברכה [ע"ד ע"א] אוהבו נפרע ממנו מעט מעט. ואם לא יפקדם עד זמן רב, יתרבו כל כך עד שיתחייב העולם כמעט כלייה חלילה.

נמצא שהיום הנכבד הזה הוא קיומו של עולם, ולכן ראוי לעשות אותו יום טוב ולהיותו במנין מועדי השנה היקרים. ואולם מהיותו יום מועד לדון כל חי, ראוי לעמוד בו ביראה ופחד יותר מכל שאר מועדי השנה, וזהו ענין זכרון תרועה הנזכרים בו, כי התרועה קול שבור, לרמוז שישבור כל אחד תוקף יצרו ויתנחם על מעשיו הרעים, וכמו שנכתוב במצות שופר בארוכה בסדר פינחס [מצוה ת"ה] בעזרת השם.

וזהו הטעם שלא קבעו זכרונם לברכה לומר הלל במועד הזה, וכמו שאמרו, שאין ראוי לו לאדם לומר שירה והוא עומד בדין, וכדאמר רבי אבהו בפרק אחרון דראש השנה [ל"ב ע"ב] אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, מפני מה אין ישראל אומרים הלל בראש השנה ויום הכיפורים וכו', כדאינתא התם.

מדיני שביתה ביום טוב, כתבתי קצתם כמנהגי במצות מועד הפסח, [כ"ב] [לא תעשה כ"ט]. ועוד ראוי לכתוב כאן מעט מן הענינים הנזכרים במסכת ראש השנה, שאמרו שם [ב' ע"א] שארבעה ראשי שנים הן, באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים, פירוש רגלים, כלומר רגל שבו תחילה לרגלים, כן פתרונו בגמרא [שם ד' ע"א]. באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה. באחד בתשרי ראש השנה למה שכתבנו למעלה. באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, ובית הלל אומרים בחמישה עשר בו. ושם מתבאר בגמרא ראשי שנים אלו לאי זה ענין.

ושם [ט"ז ע"ב] אמרו שארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם, צדקה, צעקה, שינוי השם ושינוי מעשה. וענין שינוי השם הוא לפי הדומה כדי שיחשוב האדם כאילו הוא אדם אחר ויכשיר כל דרכיו, ובכל עת שיקרא יזכור זה ויתן לבו אל הענין.

ומה שאמרו שם שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של צדיקים גמורים ואחד של רשעים גמורים ואחד של בינוניים. וענין פתיחת הספרים נאמר לפי הדומה על דרך המשל בענין השגחתו ברוך הוא עליהם, כדי שיכנסו הדברים באזני השומעים ידברו רבותינו לעולם במורגל בבני אדם. צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, פירש מורי צדיק גמור בכאן שכולו זכאי, וכן רשע גמור בכאן שכולו חייב, ולפיכך נחתם מיד למיתה, אחר שאין לו זכות בעולם שיגן עליו. בינוניים תלויין עד יום הכיפורים, ואז גמר דין שלהם נחתם.

ומה שאמרו שם בסמוך לזה, בית שמאי אומרים שלש כתות ליום הדין, כלומר אחר המות של כל אחד ואחד מבני אדם, שזה קרוי יום הדין, כת אחד של צדיקים גמורים וכת של רשעים וכת של בינוניים. בכאן פירשו, צדיק גמור ורשע גמור בדינם, ובזה הפירוש תסתלק קושיא גדולה מן הענין, אם תזכה בני תרגיש בה ויניח לך עמלי זה.

ומה שאמרו שם שהצדיק גמור בדינו נחתם לאלתר לחיי העולם הבא, אל תחשוב שחיי העולם הבא דבר השובה בכל צדיק, כי יש באותן החיים מעלות עד אין מספר, וכל צדיק וצדיק עולה בהם עד מקום הראוי לו לפי שכרו. ויתר פרטי ענינים אלה, שם בראש השנה פרק ראשון.

ונוהג איסור מלאכה ביום זה בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות. ועובר עליה ועשה מלאכה שלא לצורך אוכל נפש חייב מלקות, כמו שכתבנו בשאר ימי המועדים.

מצות קרבן מוסף ביום ראש השנה

ספר החינוך מצוה שיב מצות קרבן מוסף ביום ראש השנה

להקריב קרבן מוסף ביום ראש השנה, שנאמר [ויקרא כ"ג, כ"ד - כ"ה] ובחודש השביעי באחד לחדש וגו', ועשיתם עולה לריח ניחוח וגו'. ובסדר פנחס [במדבר כ"ט, ב' - ה'] מזכיר הקרבן בארוכה. וכל עניינה כמו שכתבתי במוסף הפסח במצות עשה ח' בסדר זה.

מצות שופר בראש השנה

ספר החינוך מצוה תה מצות שופר בראש השנה

שנצטוונו לשמוע קול שופר ביום ראשון של תשרי שהוא ראש השנה, וכדתנן במסכת ראש השנה [ב' ע"א], באחד בתשרי ראש השנה לשנים, שנאמר [במדבר כ"ט, א'], יום תרועה יהיה לכם. ואף על פי שאין כאן זכר לתרועה זו אם בשופר או במצלתיים או בכל שאר כלי ניגון, מפי השמועה למדו זכרונם לברכה שהיא בשופר, כמו שמצינו ביובל שנאמר בו שופר [ויקרא כ"ה, ט'].
משרשי המצוה, לפי שהאדם בעל חומר לא יתעורר לדברים כי אם על ידי מעורר, כדרך בני אדם בעת המלחמה יריעו אף יצריחו כדי שיתעוררו יפה למלחמה, וגם כן ביום ראש השנה שהוא היום הנועד מקדם לדון בו כל באי עולם, וכמו שאמרו זכרונם לברכה [ראש השנה ט"ז ע"א], בראש השנה כל באי העולם עוברים לפני ה' כבני מרון, כלומר, שהשגחתו על מעשי כל אחד ואחד בפרט, ואם זכויותיו מרובין יצא זכאי ואם עונותיו מרובין בכדי שראוי לחייבו מחייבין אותו למות או לאחת מן הגזירות כפי מה שהוא חייב, על כן צריך כל אחד להעיר טבעו לבקש רחמים על חטאיו מאדון הרחמים, כי אל חנון ורחום הוא נושא עון ופושע וחטאה ונקמה לשבים אליו בכל לבם. וקול השופר מעורר הרבה לב כל שומעיו, וכל שכן קול התרועה, כלומר הקול הנשבר. ומלבד ההתעוררות שבו, יש לו לאדם זכר בדבר שישבור יצר לבו הרע בתאוות העולם ובחטאים בשומעו קולות נשברים. כי כל אדם כפי מה שיראה בעיניו ובאזניו ישמע יבין לבבו ויבין בדברים, והיינו דאמר רבי יהודה [שם כ"ז ע"ב], בראש השנה תוקעין בשל זכרים, כלומר בקרן הכבשים הכפוף, כדי שיזכור האדם בראותו אותו שיכוף לבו לשמים, ורבי לוי פסק הלכה כמותו [שם]. ומנהגן של ישראל כן.

מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה [שם כ"ז ע"ב], ששיעור השופר הוא כדי שיאחזנו אדם בידו ויראה לכאן ולכאן. וכל השופרות כשרין חוץ משל פרה מפני שהוא קרן, פירוש כל מה שהוא שופר, כלומר שהוא חלול, שלשון שופר הכי משמע לעולם דבר שיש בו חלל, כגון השופר של כבש שיש לו חלל שהזכרות

מצות שופר בראש השנה

בתוכו. וכל שופר בעולם שיש לו חלל כמו שפירשנו כשר לתקוע בו בראש השנה, לאפוקי קרני ראם ושאר חיות שקרניהם אינם נכללין בלשון שופר כלל, לפי שאין בהן דבר חלול אלא הזכרות לבד. אבל קרן הפרה אף על פי שהוא בכלל שופר שהרי יש לו נקבות וזכרות, אינו כשר מפני שהכתוב כללו עם הפסולין שקראו קרן, וכדכתיב [דברים ל"ג, י"ז], בכור שורו וגוי וקרני ראם קרניו. נמצא לפי פירושנו זה, שכל הקרנות שבעולם פסולין לתקוע בהן בראש השנה חוץ מקרני הכבשים והרחלים וגם התישים ועזים, לפי שלא מציינו בעולם קרנות חלולין חוץ מאלו ושל פרה, כי קרני כל החיות אינן חלולין ונמצא שאינם בכלל לשון שופר שצותנו התורה לתקוע, ושל פרה גם כן כבר הוציאו הכתוב מכלל הכשרים, והכניסו עם כלל הפסולים מפני שקראו בשמם. ואל יקשה בעיניך לדברינו אלה שהרי הכתוב קורא שופר התישים בלשון הפסולין כדכתיב [דניאל ח', ה'] והצפיר קרן חזות בין עיניו, שהענין ההוא היה במראה הנבואה, והודיע הכתוב שהיה נראה לנביא לרוב תוקף הצפיר כאלו היה לו קרן הפסולין, כלומר שהיה חזק מבלי נקבות, ואין הענין שיכניסו הכתוב עם הפסולין כלל כי אם בהפך לכל מבין. והארכתי לך בני מעט בכאן, לפי שהפירוש הזה נתחדש במשנה זו מזמן קרוב, ואשר היו לפנים פירשוה בענין אחר.

וכן מענין המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה [ר"ה כ"ז ע"ב] שכל הקולות כשרים בשופר, ואמרו גם כן שאם גרדו השופר עד שהעמידו על גלדו כשר, ומה שאמרו זכרונם לברכה [שם כ"ט ע"ב] שיום טוב של ראש השנה שחל בשבת אין תוקעין בו שופר, גזירה שמא יטלנו ישראל אחר ויוליכנו ארבע אמות בשרות הרבים ויבא לידי איסור סקילה. ודבר זה לא גזרו אותו חכמים במקום שיש שם בית דין שהוא גדול בחכמה, ודוקא שתוקעין אותו שם בשיבת הבית דין. והרמב"ם ז"ל כתב [פ"ב משופר ה"ט] שצריך להיות הבית דין סמוך בארץ ישראל, ושיהיה בית דין מעולה מאותן שקדשו את החדש. ואני שמעתי שהרב רבי יצחק אלפסי ז"ל היה תוקע שופר בישיבתו בשבת. ואתה בני אם תזכה תבחר לך הטוב בעיניך.

וכן מענין המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה [ר"ה ל"ג ע"ב], שחייב אדם לתקוע בראש השנה שלש תקיעות של שלש שלש, כלומר שלש פעמים תקיעה ותרועה ותקיעה שנמצא שהן שש תקיעות ושלש תרועות. ופירוש תרועה, כתרומה, יבבא. וענין יבבא הוא קול שבור, כלומר קול יללה. נמצא שהתורה ציוותה אותנו לעשות בשופר קול הדומה ליללה, ומפני שמקומות העולם חלוקים בענין היללה, שבמקום אחד מיללין בגניחות גסות ובמקום אחר בדקות, ובמקום אחר עושין הכל גסות ודקות, נהגו בכל מקום ומקום להיות מתריעין בראש השנה על דרך שהיו מיללין איש איש במקומו, ובכך היו יוצאין ידי חובתן במצוה, שהתורה ציוותה בקול יללה, ובאי זה שיהיה בשום מקום בכך היה יוצא ידי תורה בכל מקום, ואף על פי שבמקומו אין מיללין כן, שהרי קיים כוונת הכתוב ועשה ביום זה יללה בשופר. עד שקם רבי אבהו ולא ישר בעיניו להיות ישראל חלוקים במנהג התרועה זה בכה וזה בכה, שנעשה תורה כשתי תורות, וקבץ כל המנהגים, והתקין שיהיו תוקעין בכל המקומות בשוה. ולצאת ידי חובה מכלל היללות שנעשות בעולם, תיקן לעשות התרועה בשלשה צדדין, כעין גניחות גסות דהיינו שברים, וכעין גניחות דקות דהיינו שאנו קורין תרועה, ועוד בצד אחר גניחות גסות ודקות כמנהג אחד מהמקומות שעושין הכל ביללותיהם. ונמצא לפי זה שאנו צריכין לתקוע שלש שלש שלש פעמים שלש.

ודין שופר שנסדק לאורכו או לרחבו, וניקב וסתמו במינו או שלא במינו, ודין נותן שופר בתוך שופר, ודין תוקע לתוך הבור והדות, ודין שופר של עבודה זרה ועיר הנדחת, והמודר הנאה מחבירו, ודין נתכוין שומע ולא משמיע ויתר פרטיה. מבוארים במסכת ראש השנה.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ולא בנקבות, לפי שהיא מכלל המצות שהזמן גרמא שהנשים פטורות.

ועובר על זה ולא שמע קול שופר ביום ראש השנה כסדר תקיעות שאמרנו שלש שלש שלש לכל הפחות ביטל עשה זה. ואם שמעו בהפסק ואפילו בכל היום יצא, וכמו שאמרו זכרונם לברכה [שם ל"ד ע"ב], שאם שמע אדם תשע תקיעות המחוייבות בתשע שעות ביום, ואפילו מתשעה בני אדם יצא. ולמדתי מן החכמים ישמרם אל שצריך מכל מקום שלא לשמוע קול פסול באמצע.